

Gjenstandsmateriale fra Dimulvik

SVEIN MOLAUG

Hidra heter en uvanlig vakker øy som ligger utfor Flekkefjord i Vest-Agder. Den idylliske bebyggelsen i de to tettrendene Rasvåg og Kirkehamn på vestsiden av øya står i sterk kontrast til den barske og ubebodde sydsiden, der knausene reiser seg bratt opp fra sjøen. Farvannet utenfor øya er urent med lumske undervannsskjær og båer, og havet står rett på. I øst strekker Listalandet seg sørover. Det går sterk strøm forbi Lista, og sjøen har lett for å bli grov. Listalandet og søre delen av Hidra danner en farlig rett vinkel. De seilskutene som kom vestfra og søkte å klemme seg forbi Lista, kunne lett presses inn i denne vinkelen, og da var faren for forlis betydelig. De mange vrak som er blitt funnet i dette området, er bevis nok for det.

I det sørøstre hjørnet av Hidra ruver Dimulen, en imponerende fjellforma-sjon som stikker mulen i sjøen. Antakelig het den i tidligere tid Digrmulen, den store mulen. Rett vestenom Dimulen er en bukt, og fiskerne forteller at alskens vrakgods pleier å drive inn her.

Herrene John Peder Staubo og Jørn Stubdal sendte den 10. august 1972 inn en rapport til Norsk Sjøfartsmuseum om at de hadde funnet kanoner i Dimulvika, og da hadde tatt opp en del blysegl, tinntallerkener og fajansefliser. De krevet finnerrettigheter til vraket. Museet reagerte ved å sende Johan Kloster og Terje Olsen ned til Hidra for å se på funnet 29. august 1972. De undersøkte forholdene og laget en skriftlig rapport. Det var en 6 måneders frist til å innløse funnet på. Vanskeligheten var at Museet ingen penger hadde til dette formål. Det var den samme fortvilede situasjon som oppstod ved hver anmeldelse. Før den nye loven om vrakfunn kom i juni 1974, var museene nokså hjelpeløse, og særlig i tilfeller som dette der de funne gjenstander syntes å være deler av lasten.

Dimulvik med Dimulen.

The excavation site at Dimulvik, with the Dimulen behind the vessel.

Utgravningen fant sted 1973, og Olaf T. Engvig har beskrevet den i Museets årbok for dette år.

Dessverre var området nærmest rensket for løsfunn før utgravningen, og disse var tatt opp uten å være plottet inn på kart over bunnen. Derfor var det vanskelig å få et klart inntrykk av hva som hadde skjedd med vraket. Et begrenset område ble gravet ut, men det var tydelig at man måtte supplere denne gravningen med en ny. Det skjedde august 1974. De som deltok var Kjell Bjørge, Dagfinn Hansen, Bjarne Ims Henriksen, Rita Kvaal, Trygve Skaug, Åse Skaug og Svein Molaug.

Det ble gravet mellom kanonene, og her ble det blottlagt trekonstruksjoner. Der var spant og hudbord. Fartøyet var slått i stykker, men det interessante var at en del av treverket var forkullet. Det er ikke så usannsynlig at fartøyet har kommet i brann og har mistet styringen. Det har drevet inn mot kysten, og strømmen har ført det til Dimulvik, der det sank. Kanonene og konstruksjonene ligger på vel 30 meters dyp, men det er meget som taler for at noe av fartøyet, og den delen av det der mannskapene har holdt til, er glidd ned på større dyp utenfor kanonene. Det ble nemlig ikke funnet noe skipsutstyr, navigasjonsinstrumenter eller personlig tilbehør. Stort sett var funnmaterialet last.

Kanoner og treverk.

Guns and wooden constructions.

Kritt Piper

Den overveiende mengden av gjenstander som er tatt opp, er kritt piper. Kritt pipene hadde merker under knasten. Det var bare to merker. Det ene var EB og det andre IK. Av merket EB var det to hovedvarianter, en med forholdsvis store bokstaver og en med små bokstaver.

Målene som tas av kritt pipene, er hodet målt fra knasten til kanten av hodets munning, hodets bredde, munningens bredde, stilkens tykkelse nær hodet og tykkelsen i tynneste enden av stilken. Endelig måles røkgangens (hullets) diameter.

Når man tar alle disse målene, er det for å kunne sammenligne alle kritt pipene med hverandre og finne ut hvorledes detaljene varierer. Det er nesten alltid kritt piper i gamle vrak. Kritt pipene varierer stadig opp gjennom årene. Det er mulig å lage en eksempel kronologisk ordnet samling som gjør det mulig å fastslå alderen på kritt piper man finner i ukjente vrak. Dermed får man en antydning om når fartøyet er gått ned. Kritt pipene er blant de viktigste dateringsgjenstander i vrakene. Den største av pipene med det store EB merket var 31 cm lang. De øvrige mål var: Hodets L 3,85, hodets B 1,9. Munningens B 1,5. Stilkens T ved hodet 1,05, stilkens T i ytre enden 0,7. Hullets diam. 0,32. Det er en typisk 1600-talls pipe fra midten av dette år-

1 a

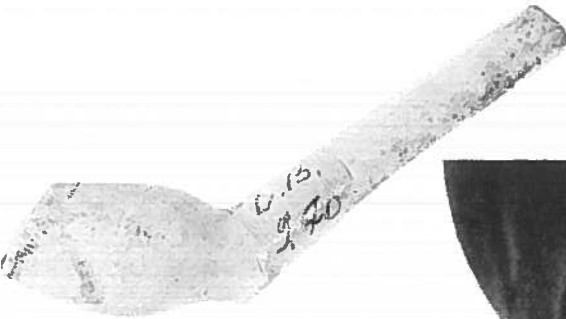
1 b

2 a

2 b

3 a

3 b

hundret. Den største av pipene med det mindre EB merket var 30,5 cm lang. Den hadde disse målene: Hodets L 4, hodets B 1,7. Munningens B 1,5. Stilkens T ved hodet 1, stilkens T i ytre enden 0,7. Hullets diam. 0,27.

Som man vil se, er det en viss variasjon i målene. Særlig påfallende er det at røkgangen er noe tynnere enn på pipene med den store EB. De er altså støpt i forskjellige former. Fordi røkgangens diameter stadig synes å bli smalere etter som årene går, må man anta at formen for den lille EB er noe yngre enn formen for den store. Den lille EB har et litt mer elegant preg enn den store.

Det andre pipemerket var IK. Den lengste av disse var 14 cm lang. Målene var: Hodets L 4,15, hodets B 1,85. Munningens B 1,55. Stilkens T ved hodet 1,1, stilkens T i ytre enden 0,95 cm. Hullets diam. 0,32. Pipene med IK ligger meget nær pipene med stor EB.

Tross variasjonene kan man si at pipene fra Dimulvik stort sett skriver seg fra samme tid. Sammenlignet med andre daterte kritt Piper skulle man kunne fastslå datering til litt etter 1650.

Lasten av kritt piper, for det må være en last, fordeler seg slik:

Av piper med stor EB var det	205 deler
Av piper med liten EB var det	144 deler
Av piper med IK var det	13 deler

Dette er det som er tatt opp, men det har sikkert vært adskillig flere i lasten.

Blysegl

Ethvert vrak har gjerne sin spesielle karakter. Det som dominerte vrakfunnet i Dimulvik, var alle blyseglene. På grunn av innskriftene på dem: GECOLEVRT STAEL, SOLD WED o.l., må man oppfatte dem som forsegling av varer, og da antagelig tøyroller. Seglene bærer byvåpen. Hvert av seglene består av to runde plater forbundet med hverandre med en bøyle. De to platene er klemt sammen om tøyet som en plombe låst med to tunger. Dette har vel vært gjort med store tenger som samtidig har preget seglene med de respektive våpen og innskrifter.

←

KRITTPIPER — CLAYPIPES

1. a-b: Kritt pipe, merket stor EB. — *Claypipe, with EB in big capitals.*
2. a-b: Kritt pipe, merket liten EB. — *Claypipe, with EB in small capitals.*
3. a-b: Kritt pipe, merket IK. — *Claypipe, with capitals IK.*

1

2

3

4

5

6

1. Kampens våpen. — *Emblem of Kampen.*
2. System av streker på baksiden av segl. — *A system of lines on the reverse side of a seal.*
3. System av streker, kombinert med prikkmerke. — *System of lines, combined with a dot.*
4. Tall og bokstaver er brukt i stedet for streker. — *Numbers and letters are here used instead of lines.*
5. Kombinasjoner av streker, tall og prikk. — *Combinations of lines, number and dot.*
6. Stemplet i stedet for innrisset tall. — *Stamped instead of carved number.*

Det ble tatt opp 83 blysegl. De varierer meget i størrelse. De største er 7,3 cm i diam., og det minste er bare vel 1 cm i diam.

Et typisk segl er 3,6 cm i diam. På ene siden er bilde av en borg innskrevet i en sirkel. Rundt denne sirkelen står CAMPEN. Kampen er en liten by på østsiden av Zuidersjøen. Det var hele 7 plomber med bilde av borg og CAMPEN skrevet rundt denne. På baksiden er risset inn en del streker i ene halvparten, noen er parallelle og blir overskåret av en tverrstrek som fortsetter og danner to nedre segmenter. I det ene av disse står tre skråstreker.

Disse strekene går igjen på svært mange av seglenes bakside og betegner sikkert mål eller mengde av varen. Antallet streker varierer fra segl til segl. På noen er skråstrekene erstattet av en prikk.

På en del av seglene mangler disse strekene, men i stedet er det risset inn tall, f.eks. $6\frac{1}{2}$, 5, 59, 58, 65, $67\frac{1}{2}$. Utenom disse tallene, som er klosset skrevet etter at seglet er klemt fast, kan det være andre merker, en bokstav eller et kryss.

Endelig er det noen segl som har fått klemt tall inn på baksiden, f.eks. $21\frac{1}{2}$ innskrevet i en perlekrans, $40\frac{1}{2}$, 20, 4 eller romertall? IX. Utenom disse tall og streker, som antagelig har noe med varemengden å gjøre, er det segl som har bokstaver eller figurer på baksiden. I det hele er materialet meget variert.

I det følgende vil en del segl bli nøyer beskrevet.

Ett av dem har Haarlems våpen: Et stående sverd med et kors over spissen og to stjerner på hver side av klingens. Våpenskjoldet er omskrevet av en sirkel. Utenom sirkelen står bokstavene ET og H. På baksiden står preget 107 innskrevet i en perlekrans. Seglet har en diam. på 2,6 cm. Det var 6 plomber med Haarlemsverdet flankert av stjerner, men bare tre hadde kors over sverdet.

Leyden har to nøkler i sitt våpen. På et av de flotteste seglene står det på forsiden OM CASTOOR i en bladcartouche som krones av to korslagte nøkler. På baksiden står i samme innramning ENKEL STAEL. Seglet har en diam. på 5,7 cm. Nøklene viser at varen har hatt noe med Leyden å gjøre.

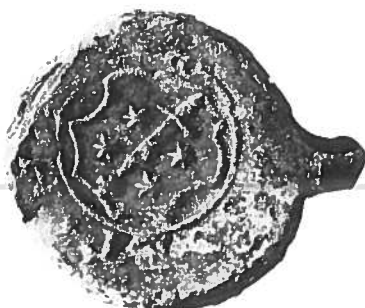
En annen utforming av nøklene på seglet finner vi på en gruppe som omfatter 10 stykker. Her står de to nøklene ved siden av hverandre med en vekst eller baluster imellom. På andre siden står en ørn med sprikende vinger og føtter. På 4 av dem er en stjerne plassert ved halsen til den side hodet vender.

Ørnen er tydeligvis et våpen, men det er ikke alltid den forekommer sammen med nøklene. På tre av de ovennevnte mangler ørnen.

Nå forekommer ørnen på 5 plomber der Leyden-nøklene ikke er med. Det er sannsynlig at både ørnen og nøklene viser til en forbindelse med Leyden, og dermed er denne by representert med hele 15 plomber.

1

2

3

4

5

6

1. Leydens våpen. — *Emblem of Leyden.*
2. Haarlems våpen. — *Emblem of Haarlem.*
3. Haarlems våpen. — *Emblem of Haarlem.*
4. Haarlems våpen. — *Emblem of Haarlem.*
5. Leydens våpen. — *Emblem of Leyden.*
6. Leydens våpen. — *Emblem of Leyden.*

1

2

3

4

5

6

1. Løver. — *Lions.*
2. Ørn med stjerne. — *Eagle with star.*
3. Innskrift: Gecoleurt Stael. — *Inscription: Gecoleurt Stael.*
4. Innskrift: Om Castoor. — *Inscription: Om Castor.*
5. Segl med W. — *Seal with W.*
6. Segl med W og 4-tall. — *Seal with a W and number 4.*

1

2

3

4

5

6

1. Amsterdams våpen. — *Emblem of Amsterdam.*
2. Innskrift: Amsterdamsche. — *Inscription: Amsterdamsche.*
3. Ørn uten stjerne. Halen har en annen utforming. — *Eagle without star. The tail has a somewhat different shape.*
4. A. i skjold. — *Shield with the letter A.*
5. Skjold med kors. — *Shield with a cross.*
6. Fartøy. — *Ship.*

Naturlig nok er Amsterdam representert med sitt karakteristiske våpen med tre kryss satt sammen i et felt. På ett av dem er våpenet flankert av stående figurer. På baksiden av dette seglet står AMSTERDAMSCHE. Det er 5 segl med Amsterdams våpen.

En gruppe på 4 plomber har en ørn på ene siden og bokstaven A i et skjold på den andre. Det har ikke lyktes å få identifisert dette skjoldet.

Et annet våpen som forekommer 4 ganger, viser et kors i et skjold omgitt på 4 sider av symmetrisk bladverk. Dette er antagelig Utrechts våpen. På et av seglene er våpenet innskrevet i en kulekrans, og utenom denne står AE og H. På baksiden av dette seglet, som har en diam. på 4,7 cm, er risset inn to tall 5 og 6½. Dette er litt merkelig, men løsningen er muligens at målet ligger noe mellom disse to tallene.

Endelig er det en gruppe på 5 segl som har en W med kors over på ene siden, på andre siden har de streker innrisset. Det har ikke lyktes å finne ut hva dette tegnet står for. På en annen plombe er korset over W erstattet med en P og på en annen et firetall.

De øvrige seglene forekommer bare enkeltvis med forskjellige motiver. Det staseligste av dem har på ene siden et enmastet fartøy med ett råseil. Seilet er gitt opp. En gjøs står i forstavnen. Fartøyet har et lavt midtskip, og typen virker senmiddelaldersk. På baksiden er et par tegn som under tvil kan tydes som AE. Diam. på dette seglet er 7,3 cm.

En annen plombe av den større typen har på ene siden innskriften GECOLEVRT STAEL ?AFV omrammet av bladranker. Over innskriften står to løver antitetisk om en utydelig midtfigur. I lignende omramning står på baksiden OM CASTOOR.

Av enkeltforekommende motiver kan nevnes engel med utslagne vinger og kors i hånden, kirke med tre spir, to møtende hender, kvinneskikkelse som holder slør i armene, gresk kors med utstående vinkler i sviklene, dobbelt bladrose og fugl på gren med utslåtte vinger. Omkring denne fuglen står bokstavene RITZWA, og på baksiden er en fleur-de-lys.

I en vakker ramme av beslagornamentikk står det på et av seglene GROOT OVEBEL STAEL. Denne ornamentikken, som skaptes av Vredeman de Vries, var særlig på moten omkring århundreskiftet 15-1600. Ved midten av 1600-tallet var denne dekorstil passé. Her, som på seglet med fartøy, er brukt foreldede former som viser at det ligger en tradisjon bak bruken av seglene. På et av seglene med Leydennøkklene er noen tall som muligens kan tydes som 1625. Med noen velvilje kan man på et annet segl lese tallet 1637. På motsatt side står OLD. Dette er antagelig ufullstendig for en innskrift som fore-

BLYSEGL SOM BARE FOREKOMMER ÉN GANG
SEALS THAT APPEAR ONCE ONLY

1

2

3

4

5

6

1. Kirke. — *Church.*
2. Møtende hender. — *Hands meeting.*
3. Engel. — *Angel.*
4. Gresk kors. — *Greek cross.*
5. Dobbelt bladrose. — *Double rose.*
6. Inskripsjon: SOLD WEDE. — *Inscription: SOLD WEDE.*

Hyssing for bunting av tallerkenene, og rester av papir brukt som mellomlegg mellom tallerkenstablene.

String used to bundle together the plates, and remnants of paper, which were inserted between the piles of plates, to protect them.

kommer på andre segl: SOLD WEDE. Wede er en type vevet laken. De 83 blyseglene viser at det fartøyet som forliste ved Dimulvik, førte varer fra mange forskjellige hollandske byer.

Tinnvarer

Den andre hovedlasten var tinntallerkener. Det ble tatt opp ca. 65 tinntallerkener og 30 fat. Det nøyaktige tall kan ikke oppgis, fordi tallerkenene og fatene var stablet. Stablene av tallerkener var korrodert sammen til klumper. Det synes som om det har vært 10-12 tallerkener i hver stabel. Disse stablene har vært ombundet med hyssing. Et sted var det lagt papir mellom to stabler, og noe av papiret var fremdeles bevart.

Nå var det bare små rester igjen både av hyssingen og papiret, men det er forbausende at papiret kan ha holdt seg så lenge under vann. Tallerkenene er forholdsvis flate med en høyde ca. 2,5 cm. Diameteren varierer mellom 22 og 23 cm. Fanens bredde ligger mellom 3,5 og 4 cm. Noe stempel er ikke funnet.

1

2

3

4

5

6

1. Tinntallerken. — *Pewter plate.*
2. Tinnkanne. — *Pewter can.*
3. Tinnpotte. — *Pewter pot.*
4. Tinnkandelaber. — *Pewter candelabra.*
5. Tinnbeholder, muligens blekkhus. — *Pewter vessel, presumably an inkpot.*
6. Tinnknott. — *Pewter knob.*

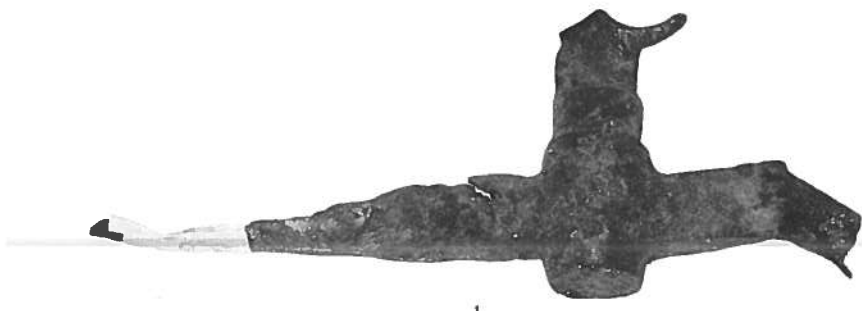
Del av krus. — *Fragment of a mug.*

Det er det heller ikke på tinnfatene. De er heller ikke særlig dype, slik man kunne vente det i den svulmende barokk. Høyden er bare ca. 3,5 cm. Størrelsen varierer ganske lite, de fleste har en diam. på 30 cm, men noen er bare på ca. 28 cm. En enkelt stabel bestod av noe større fat, men den var så ødelagt at det var vanskelig å fastslå målene. Fatene har hatt en diam. på 38 cm, og en fanebredde på 6, men høyden har bare vært noe over 3 cm.

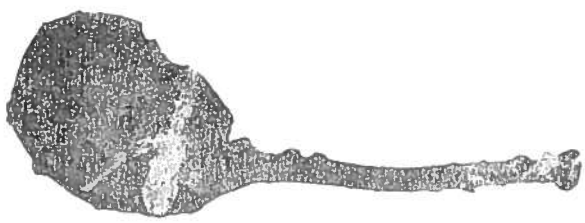
Noen rester av fat og tallerkener viser at lasten har vært mer omfattende enn det som er tatt opp.

Fatene og tallerkenene er avgjort last. En del tinnjenstander forekommer bare enkeltvis. Om de også har hørt med til lasten, eller om de har vært personlig tilbehør, kan ikke fastslås.

Den prektige 20,7 cm høye kannen av tidlig 1600-talls karakter, kan ha hørt til ombord. Typen er gjengitt i Walter Dexel: *Das Hausgerät Mitteleuropas* s. 358 og dateres til det 17. århundre. En tinnpote med nesten kuleformet korpus kan ha hørt til ombord, og det kan også restene av et par kandelabere i tidens typiske barokkformer. Sokkelen med ringformede vulster og en del av mansjetten er bevart. Det meste av selve lysestaken mangler. Den har vært skrudd ned i foten med gjenger.

1

2

3

4 a

4 b

5

6

Ellers var det en sylindrerformet 7,4 cm høy tinnbeholder med krage. Den har muligens vært et blekkhus. I kragen var øskener som muligens har vært for lokk eller oppheng. Bunnstykket for et skrivestell? for 2 sylindrerformede beholdere har muligens noe med dette blekkhuset å gjøre. Der var også en noe defekt tinnskje med stavformet fasettert skaft og tilnærmet rundt blad.

En merkelig gjenstand som synes å være av bly, ser ut som et profilert lokk med knott på toppen. Den er massiv og er så tung at den neppe har vært noe lokk, snarere et lodd, diam. 8,4, H 5,8 cm.

Endelig må nevnes et tinnlokk til en beholder av et eller annet slag. Lokkets diam. er 16,7, og H er 8 cm. Diametralt er plassert 2 beslag med gjenger. Dette lokket hører ikke med til lasten, for bokstavene CHM er noe ubehjelpelig klosset risset inn over det ene beslaget. Det har altså vært en eiermann. På kanten av lokket er to stempler med et par utydelige figurer, men på det ene kan bokstavene NB leses. Av andre metallgjenstander var 2 tappekraner av messing.

Keramikk

Keramikk har det også vært ombord. Intet ble funnet helt, men det har vært adskillig krus av stengods med pressede ornamenter av Westerwaldtype. Godset er gullig. Dekorasjonen består av dobbelte bladrosen, hjerteformer og blomstervaser med rekker og ringer av små, profilerte kuler. Motivene står lyse mot en sterk blåfarge, en sjelden gang er manganfarge benyttet. Det har vært krus både med sylindrisk og med buket korpus.

En del av en krukke i stengods med pressede rosetter i sirkler har muligens tilhørt en bartmannskrukke.

Et prektig fat i fajanse med blå dekor på hvit bunn i kinesisk stil, var dessverre defekt. I midten var en vase med blomster. Fanen hadde kinesisk dekor av det slag som hollenderne kopierte særlig i første halvdel av 1600-tallet. Fatet har hatt en diam. på 19 cm.

←

1. Tappekran. — *Faucet.*

2. Tinnskje. — *Pewter spoon.*

3. Tappekran. — *Faucet.*

4 a-b: Tinnlokk med stempel. — *Pewter lid with stamp.*

5. Del av krus. — *Fragment from a mug.*

6. Del av krus. — *Fragment from a mug.*

Fat, fajanse. Blå dekor på hvit bunn.

Faience dish. Blue décor on white bottom.

2 fajansefat har hatt blå dekor av flyvende traner på fanen. I midten en vase med blomster og et bord. Det har en diam. på 33 cm.

Ellers var det påfallende lite fajanse. En bit av en hvit tallerken med blå dekor har som motiv hus i kinesisk stil. En annen tallerken har hus i et landskap, og en tredje har korsfestelsen som motiv. På en forekommer litt av en blomst i kinesisk stil. Tallerkenene er alle forskjellige og er antagelig ikke last.

Mer interessant var det at fartøyet har hatt fajansefliser ombord. De er av en type som man mener ble laget i Rotterdam omkring midten av 1600-tallet. Motivet er en løk som det vokser en tulipan eller to fritilliarer opp av. Blomsten er innrammet i et kvadrat stillet på høykant. I sviklene er arabeskmotiver i blått. Fargene på veksten er grønt, gult, orange, blått og mangan. Flisene er kvadratiske med side 12,5 cm. Tykkelsen er 0,6 cm. Fargene er gjengitt i Petra Clarijs: *Een huis vol Tegels*, Amsterdam 1970, side 60. Det ble bare funnet noen få fliser. Har det vært last, må adskillig flere kunne finnes.

Av de 9 kanonene ble en tatt opp. Den var av jern. Den var 140 cm lang, og munningens diam. var 7,25 cm. På knastene var utydelige merker som

kan tydes som R på ene. Kanonrøret har en største diam. 25 cm og smalner utover til 13 cm. Om røret er ringer av vulster. De andre kanonene var noe større. Rapperter ble ikke funnet, men et kraftig et og et halvt hjul av eik diam. 33, og tykkelsen er 6,5 cm. Hullet for aksen i midten har en diam. på 11 cm.

En trekonstruksjon i eik ser ut til å ha hørt til rapperten. Den er i to deler. Hvis de har stått sammen, har de hatt omtrent samme størrelse og form som lavethjulet. Men i motsetning til dette er det flatklemt. Også dette har hatt en akse på vel 11 cm. Lengden av «hjulet» er 32, mens bredden er bare 28 cm. Den opprinnelige tykkelsen er ikke mulig å fastslå, for ene siden er forvitret, men det har vært mer enn 5 cm tykt. I den bevarte siden har det vært felt inn et solid jernbeslag 3,5 cm bredt og 1 cm tykt. Det har vært festet med spiker, som står i en avstand av 7 cm fra hverandre.

Vraket har sin historie å fortelle. Hadde man kunnet arbeide i fred og ro med funnet, ville historien blitt adskillig fyldigere enn denne nøkterne materialbeskrivelsen. På grunn av dykkernes krav om rettigheter og de frister som måtte overholdes og den trange økonomiske ramme, ble det ikke den ro over utgravningen som man kunne ønsket. Da man heller ikke kunne regne med at lasten var beskyttet av lov om fornminne, ville det bli problemer med det som ble tatt opp.

Heldigvis kom Det Kgl. Miljøverndepartement inn i bildet når det gjelder vrakfunn, og med imponerende hurtighet klarte det å få en lov vedtatt av Stortinget 14. juni 1974. Denne lov fastslår at alle sjøfundne fartøyer og ting som har vært ombord, er Statens eiendom når de er eldre enn hundre år, og

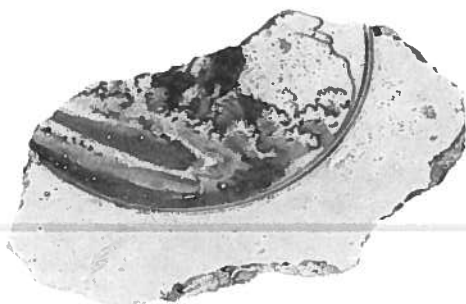

1

2

1. Fat, fajanse. Blå dekor på hvit bunn. — *Faience dish. Blue décor on white bottom.*
2. Tallerken, fajanse. Blå dekor på hvit bunn. — *Faience plate. Blue décor on white bottom.*

1

2

1. Tallerken, fajanse. Blått landskap på hvit bunn. — *Faience plate. Blue landscape on white bottom.*
2. Tallerken, fajanse. Blå dekor på hvit bunn. — *Faience plate. Blue décor on white bottom.*

eier ikke kan påvises. Denne loven åpner for et godt samarbeide med amatør-dykkerne og har gitt øket trygghet for at de kulturskatter som finnes på sjø-bunnen, blir vernet og trygget.

På selve Dimulen gikk et annet fartøy ned. Det var «Primeiro» som drev på der i høy sjø julaften 1900. John Peder Staubo fant dette vraket og krevet finnerretten til det. Fartøyet var ikke beskyttet av lov om fornminne, for det var yngre enn 100 år. Norsk Sjøfartsmuseum fikk ta opp et par planker i 1973 og brukte dem til undervannsmonteren i Museet. Det var meget igjen av far-tøyet. Da Museets folk tok en kikk på vrakstedet høsten 1974, var det så å si intet igjen av vraket.

En beretning om forliset stod gjengitt i en dagsavis fra den tiden og i noe komprimert form lyder den slik: Skonnerten «Primeiro» kom fra England med en last kull. Lille julaften var det damstille, men utpå natten selve julaften

Trekonstruksjon med ovalt jernbeslag.

Wooden construction with oval mounting of iron.

passerte fartøyet Lista fyr. Hele tiden blusset det etter los, men losene holdt seg hjemme denne høytidskvelden. De seilte langs Listalandet og håpet å få en los ut fra Rasvåg. Været var stille og pent, men sjøen var høy. Men så satte pålandstrømmen inn, og det ble umulig å få styring på fartøyet. De satte ut en båt, men den fyltes hurtig. De som jumpet i båten for å øse, ble kastet ut av den på grunn av sjøgangen. Skipperen selv prøvde, men havnet i sjøen og ble halt opp etter en fangline. Nå støtte skipet mot Digermulen og hugg mot berget. Skipperen prøvde å hoppe i land og holdt på å bli knust i fallet langs fjellsiden. Som ved et under fikk han tak i noe av riggen og berget seg. Styrmannen var heldigere med sitt sprang, og han fikk festet en line som folk kunne hales i land etter. Styrmannens kone var den første som ble halt i land, siden kom mann etter mann. Nettopp som kapteinen ble halt opp, drev skuten av.

Så stod de da i regn og kulde på en berghylle 10 m over sjøen til det grydde av dag 4 timer senere. De fleste hadde tatt av yttertøy og sko før de forlot fartøyet, så de frøs jammerlig. Landskapet er gjennomskåret av smådaler, og det var en forkommen flokk som nådde frem til et lite hus utpå dagen, der en kone og noen unger holdt til mens mannen var i Amerika. Huset var for lite til å rumme dem, men de ble fulgt til Rasvåg. Dit kom de kl. 11 og fikk både hus, julekost og tørt varmt tøy.

«Primeiro» var bygget 1897 i Rosendal i Hardanger, samme sted som polar-skuten «Gjøa».

Dette er en av de mange beretninger om begivenheter som har funnet sted langs kysten. Det er en gryende forståelse for at vrakene, og det de gjemmer, er med til å gjøre vår historie rikere. Distriktene burde verne om vrakene og bygge tradisjonene inn i sjøbygdenes hjemstavnshistorie. Det ville være galt om vrakene ensidig ble et objekt for dykkere uten at distriktene selv får et ord med i laget.

SUMMARY

The finds from the Dimulvik Excavation 1974.

An excavation at Dimulvik, Hidra, carried out in 1973, and described in the Museum's 1973 annual, was followed by a more detailed investigation of the site in 1974.

The main part of the finds consisted of clay pipes. A total of 362 pipes were brought to the surface. There were 3 main types, grouped by their insignias. These consisted of the letters EB in large, resp. small capitals, and IK.

The most spectacular among the finds at Dimulvik, were a large number of leaden seals, probably used on wraps around bolts of cloth. A total of 83 seals was found, with diameters varying from 7.3 to 1 cm. The symbols on the seals are various; like Dutch geographical names, numerals, and a combination of dots and parallel and crossing lines, etc.

The cargo has also consisted of piles of pewter plates, with about ten plates in each pile. Also larger pewter dishes were found, beside a can, a pot etc.

Fragments of earthenware were also found. A considerable part came from cans, with Westerwald-type ornamentation. Except some dishes and tiles, very little faience was found.

Of the wreck itself, only few parts remained. Parts of the woodwork indicated that the ship was possibly on fire when it struck. Nine iron guns were found, and one was taken up.

The finds have been dated to the 17th century. However, this area has seen many shipwrecks. One was the schooner "Primeiro" which went aground in 1900. Fragments of the ship were taken up by the Museum, for use in the diorama in the new museum building, displaying how underwater excavations are performed.

